

ustanovením nejv. výhod v mírové smlouvě byly vyloučeny spory obchodně-politické. Thiers s tím zásadně souhlasil, ale namítal, že Francie musí definitivně upravit obchodní styky s Monakem a že by pak veškeré výhody té smlouvy připadly Německu. Kromě toho měla Francie na mysli hospodářské a politické připoutání Tunisu a jistě i Maroka. Delbrück, který byl stoupencem svobodného obchodu, navrhl tedy omezení na některé státy.

Nevypověditelná ustanovení frankfurtského míru tížila těžce Francii. R. 1892 vypověděla proto francouzská vláda stávající smlouvy a zavedla dvojitý tarif, jehož minimální sazby byly dosti vysoké, aby zamezily vzrůst německého dovozu do Francie. Podařilo se to asi na 10 let. Pak došlo ke skryté celní guerille.

Než i Německu stala se doložka nejvyšších výhod ve frankfurtské mírové smlouvě nepohodlnou a vypuknutí světové války přijato v tom směru s jistým ulehčením. Jakousi výhodu skýtala specialisace smluvních cel, jež byla upravena tak, aby Francii se nedostalo příliš značných prospěchů.

(Dokončení.)

Dra Fr. Lad. Riegra pokus o českou habilitaci z národního hospodářství na pražské univer- sitě v roce 1851.

Dr. Jos. Gruber.

Je známo, že Dr. Frant. Lad. Rieger byl ve své opravdu všestranné činnosti dosti záhy přiveden i ke zvlášť intensivnímu zájmu o věci hospodářské.*) Již v r. 1844 vstoupil s Trojanem a Strobachem do Průmyslové Jednoty, kde způsobil zřízení zvláštního odboru pro technické vědy pomocné a průmyslové vzdělání vůbec, byl zvolen jejím sekretářem, jímž zůstal do počátku r. 1847. Dosáhnuv tohoto roku diplomu doktorského, zabýval se hned po bouřích r. 1848 již soustavně vědou národohospodářskou a jsa již v Praze obeznámen důkladně s tehdejší literaturou německou, francouzskou i anglickou, odebral se k hlubšímu studiu na delší dobu do Paříže a Londýna. Již v Praze a dokonce za svého pobytu v cizině pomýšlel Rieger na akademickou dráhu životní v tomto oboru a po návratu zadal o připuštění za docenta z oboru politické ekonomie na právnické fakultě pražské university. V předmluvě k spisu »O statcích a pracích nehmotných a jich významu i postavení v národním hospodářství« praví: »Studie mé obrátily

*) Sr. k tomu zejm.: Fr. L. Rieger. Napsal Dr. H. Traub. Praha 1922, »Zlatoroh, sbírka ilustrovaných monografií«, nákl. Spolku výt. umělců »Mánes« v Praze, stran 365. — Dr. C. Horáček, Význam Fr. L. Riegra pro české písemnictví národohospodářské, O. N. 1903, str. 106 a n. — Riegrův »Rozvrh k přednáškám o politické oekonomice« v O. N. 1910, str. 257 a násl.

se zvláště k vědám politickým, den ode dne důležitějším a vždy tím většího rozšíření vyžadujícím, čím více vzrůstá účastenství lidu v řízení vlastních osudů svých; uznávám i já v plné míře pravdu krásných slov Lamartinových, že nepostačí rozšířiti práva politická mezi lidem, že třeba mezi ním rozšířiti rovnou měrou i vzdělanost. Hlavně pak zabral jsem se do politického hospodářství, této vědy, kteráž se zdá povolána ustanoviti tvářnost budoucího společenstva a jejížto zákonové mají napříště rozhodnouti nad mocí států a blahem národů. Tu se mi opět před oči stavily potřeba a povinnost posloužiti lidu našemu nějakým spisem z toho oboru a popracovati pro národní literaturu naši, jejíž role je bohužel tak opuštěna a zanedbána...« A jinde praví: »I my neobhájíme národnost a samostatnost svou, nebudeme-li se sousedy svými statně a vytrvale zápasiti v průmyslu a vzdělanosti.«

V polovici července r. 1851 Dr. F. L. Rieger podal habilitační žádost, a sice — pouze v jazyku českém. Připojiv rovněž jen české přílohy — byly to jeho životopis, program zamýšlených přednášek*) a dvě literární práce, jedna tištěná a druhá v rukopise**) — ohlásil, že chce své přednášky konati v jazyku českém.

Byl to, jak profesorský sbor právnické fakulty v Praze ve svém podání k ministerstvu kultu a vyučování ze dne 22. července 1851 ***) zdůrazňuje, »první na této fakultě a universitě (snad v celé monarchii) se naskytující případ, kde se habilitační akt zamýšlí v českém jazyce, a není pochyby, že nezůstane jediným, nýbrž že po této žádosti, snad v nepříliš dlouhé době, bude následovati několik podobných, Dr. Rieger je pouze první, který tuto cestu nastupuje«.

Profesorský sbor právnické fakulty odmítl Riegrův habilitaci pro neznalost jazyka, »jak Rieger po letech konstatoval ve sněmu, ačkoliv profesorem národního hospodářství byl — či snad právě proto? — Eberhard Jonák, Riegrův druh z říšského sněmu vídeňsko-kroměřížského«, praví Dr. Traub,†) z textu fakultního vyřízení však plyne, že profesorský sbor chtěl rozhodnutí přesunouti na ministerstvo.††)

*) Tento přednáškový rozvrh zachoval se v Riegrově pozůstalosti v originále velmi čitelně a pěkně psaný, kancelářskou značkou jako příloha k žádosti opatřený, a byl námi v O. N. 1:10, str. 256—266 otištěn.

**) Tištěná práce byla »O státcích a pracích nehmotných« jím v roce 1850 vydaná, onen »rukopisný příspěvek« byl nepochybně později (v r. 1860) tiskem vydaný největší Riegrův samostatný spis národohospodářský »Průmysl a postup výroby jeho v působení svém ku blahobytu a svobodě lidu, zvláště pracujících« (viz dole koncept dopisu Riegrůva).

***) Otištěno jako příloha III. na str. 349—352 spisu Traubova.

†) V uved. spise str. 61.

††) Vyřízení ve věcné části zní takto: »Poněvadž habilitace, kterou jste pod č. 1152 praes. 16. července b. r. žádal, obzvláštně způsobem od Vás naznačeným podle výnosu vys. c. k. ministerstva od 19. prosince 1848, č. 8175 se provéstí nedá, vidí se sbor profesorův právních a státních věd přinucena pro ten a podobný pád vyžádati sobě ustanovení od vys. c. k. ministerstva osvěty. Což se Vám na zvláštní Vaši žádost tímto v známost uvádí.« Poněvadž vyřízení je datováno dnem 22. července, je nápadna rychlost, s jakou o žádosti

Vyřízení profesorského sboru*) neobsahuje přímého, výslovného odmítnutí žádosti Riegrovy, jak by dle habilitační normy bylo konečně také bývalo možno, nýbrž zatím jen odročení její až do rozhodnutí ministerstva, a také ve zprávě, kterou sbor dne 22. července 1851 (současně s písemným vyrozuměním Dra Riegra) ministerstvu předložil, není zmínky, zdali a jak žádost Riegrova byla vyřízena. Naopak zpráva se pečlivě varuje vykročiti z mezí skutečné či pouze líčené nestrannosti. Na fakultě právnické přednášeli tehdy již po česku Dr. Heimwald a »Dr. Fritsch,**) ale oba tito soukromí docenti, »kteří dosud svou činností stejně nepopíratelnou jako naléhavou potřebu na pražské universitě ukojují«, nevyučují na podkladě nějakého habilitačního aktu, nýbrž prvý z moci nejv. rozhodnutí, druhý schválením ministerským. Zatím bylo prý však habilitování soukromých docentů upraveno min. vynes. z 19. prosince 1848,***) takže nesmí býti za soukromého docenta nikdo připuštěn, kdo by nebyl dle celého obsahu tohoto předpisu k tomu způsobilý a oprávněn.

Avšak převážná většina členů profesorského sboru právnického, dočasného děkana v to čítaje (byl jím tehdy prof. Dr. Nowák), není prý českého jazyka buď vůbec, buď nikoliv tou měrou znalá, aby mohla habilitační akt toho druhu předsevzít, ba aby i jen rozuměla podané žádosti. Pouze tři profesori jsou znalí češtiny: prof. Sibl, prof. Chlupp a prof. Jonák,†) a děkan mohl prý seznámiti sbor s obsahem žádosti Riegrovy teprv, když prof. Sibl opatřil její překlad do němčiny. Uchazeč naznačil prý, jak by profesorský sbor mohl přes to provést akt habilitační, sbor profesorský však »může si pro svá jednání vzít toliko zákon za směrnici a nesmí si nikdy, a také nebude, osobovati libovolné zúžení ustanovení nepochybných předpisů a nikdy si nedovolí ohebné přizpůsobování zákona na nějaký naskytující se případ, aby jej vedle zákona přivedl k žádanému cíli«.

Riegrově (do necelého týdne!) bylo — aspoň prozatímne — rozhodnuto. Je také zajímavé, že bylo vydáno jazykem českým a že dostalo se Riegrovi na zvláštní jeho žádost, když se patrně nespokojil ústním odmítnutím nebo spíše odročením věci, až dojde rozhodnutí nebo pokyn vyšší instance.

*) Nikoliv akademického senátu, jak Traub patrně přepsáním uvádí (str. 61).

**) Znáám jest zejm. Josef Frič, nar. 1804 ve Slaném, proslulý právník český (otec politika a spisovatele Jos. Václ. Friče, obhájce Havlíčkův r. 1848 v Kutné Hoře), který již v r. 1825—26 zastával Dra Nejedlého v přednáškách o řeči české na pražské universitě, zasloužil se potom r. 1848 o český překlad řádu soudního, téhož roku ohlásil na universitě české přednášky o řízení soudním, ale teprv r. 1861 po 13leté docentuře jmenován (bezplatným) mimořádným profesorem.

***) Tímto vynesením, vyhlášeným v říšs. zákoníku čís. 37 z r. 1849, bylo vydáno »provisorní nařízení o habilitování soukromých docentů«, jež zůstalo však v platnosti plných 40 let, byvši nahrazeno teprv min. nař. z 11. února 1888, č. 2390 (ř. z. č. 19).

†) Z jmenovaných profesorů byl Jan Moric Chlupp, od r. 1849 profesor finančních zákonův na praž. vys. učení, rodem z Vysokého Chlumce (nar. r. 1801, od r. 1837 do 1849 profesor statistiky na universitě lvovské) a přednášel od r. 1863 též česky; Eberhard Ant. Jonák byl rodákem z Křince u Nymburka.

Případ, o který jde a »který přivádí k řeči otázku mnohým jakožto velmi důležitou se jevící«, není však habilitačním předpisem z 19. prosince 1848 normován, a habilitační akt, jak o něj žádá Dr. Rieger, jeví se dle tohoto předpisu neproveditelným.*)

Učitelský sbor je to — dovozuje fakulta ve svém podání — který má vysloviti svůj úsudek o vědecké hodnotě zamýšlených přednášek a literárních výkonů kandidátových a o podaných ukázkách jeho schopnosti vyučovací. Tomuto úkolu však učitelský sbor právnické fakulty pražské university dostáti nemůže. Nikdy, ani v nejnovější době ne, nebyla prý znalost obou zemských jazyků podmínkou ustanovení profesorů, také jen velmi skrovná jich menšina má tuto znalost. Přes to předkládá uchazeč, který, jak známo, je německé řeči úplně znalý, k posouzení doklady, jimž ti, kterým přísluší podle zákona jich posouzení, nerozumějí. Jen tři a snad jen dva členové sboru mohli by takový habilitační akt provést, kdežto za jakýkoliv přehmat by — rovněž podle zákona — zodpovědným zůstalo celé kollegium.

Nyní následuje odstavec velmi pozoruhodný: »Profesorský sbor byl však příliš dalek toho, aby podobnou žádost, protože pod platný zákon zařazena a dle něho provedena býti nemůže, odmítl, naopak tento sbor odjakživa potřebu českých přednášek na pražské universitě velmi dobře uznával a doporučoval. Víc než jedna učitelská stoliice byla by pro vědeckou potřebu země velmi žádoucí, na př. pro trestní právo a trestní řízení. Zdali by to byla právě stoliice národního hospodářství, nebudiž rozhodováno, vždyť uchazeč sám, jak udává, chce teprv učitelskou stolicí se pokusiti, aby své vědě vytvořil potřebnou řeč.« Protože pak uchazeč na nějakou výjimku ze zákona nečiní nároku a zákon pro jeho případ nedostačuje, žádá profesorský sbor o opatření, jež by tuto záležitost, »která s velice rozšířenou »otázkou jazykovou« je v tak bezprostřední spojitosti, pro korunní zemi českou zákonně upravilo«. »Pro pražskou universitu jeví se doplnění« habilitační normy »pro český akt habilitační a české vyučovací přednášky naléhavě žádoucím. To byl také skutečně jednomyslný názor všech členů profesorského sboru při jeho projednávání habilitační žádosti Dra Riegra v sezení ze dne 22. července 1851.« Podání končí žádostí sboru, aby takový předpis byl co nejdříve vydán.

Myslím, že není příčiny domnívati se, že by profesorský sbor právnické fakulty, ač velkou převahou německý, nebyl upřímně pokládal habilitační normu pro věc Dra Riegra přesně právnicky za nedostatečnou a že by jeho důrazné uznání potřeby českých přednášek na pražské universitě alespoň pro některé předměty nebylo leč licoměrností. Že mu snad nebyla jako takový předmět vhod politická ekonomie ani Dr. Rieger jako první docent podle nové normy habilitační, je ovšem pravděpodobno.

*) Místa zde proložená jsou zdůrazněna i v originále.

Rozhodnutí bylo tedy u ministerstva vyučování. Dr. Rieger pojal úmysl působiti k příznivému vyřízení své žádosti — jak dole vysvitne, nikoli z příčin osobních. V pozůstalosti Riegrově nalezla jeho dcera, pí Libuše Bráfová, vlastnoruční koncept dopisu jeho ze srpna 1851 v té věci. Není známo, ani komu dopis zněl — patrně ovšem některému z přátel Riegrových ve Vídni nebo přímo v ministerstvu vyučování — ani zdali byl skutečně odeslán. Přes to zasluhuje, aby byl veřejnosti zachován jako cenný příspěvek k poznání osobnosti Riegrovy i poměrů. Koncept zní:

M. p. Musím se opět jednou k Vám přihlásiti a to v záležitosti mého docentství. — Žádal jsem totiž v polovici právě minulého měsíce ke sboru profesorskému o připuštění k docentství. Včera dostal jsem od nich výnos, že prý dle zákona habilitace má předsevzata býti nemůže. Příčina je ta, že má sbor profesorský právo a povinnost spis habilitační posouditi, což v tomto případě učiniti nemůže, ježto ve své většině česky neumí. Tento náočný důvod je vzhledem na způsobu právní docela dostatečný, aniž mohu co proti němu namítati. Věc se předložila ministerstvu, aby v té věci nějaké zvláštní opatření učinilo. Na způsobu tohoto záležitosti ovšem nyní, budu-li přednáseti nebo ne. Nevyhledávám sice nějakých milostí a zvláštních výminek od zákona pro sebe, ale zapřítí se nedá, že je těžko, aby se v té věci všem požadavkům zákona vyhovělo. Přiznám se, že jsem poněkud pozdě věc svou zadal. Příčina toho byla ta, že jsem se domníval, že k tomu netřeba jiného než pouhou žádost zadati a spis habilitační přiložiti. Práce již ve Francii a v Anglii započata rostla mi velice pod rukou — tak že se mi zdálo, že by se za habilitační spis, kterýž má býti dle zákona jen pojednání, méně hodila, a ježto jsem viděl, že sni při rozšířeném plánu ještě nějaký čas ztrávím, chtěl jsem již před dvěma měsíci zadati a toliko brožurku dříve vydanou a snad Vám již známou o významu prací a statků nehmotných v politickém hospodářství předložiti. Tu však jsem z jedné strany slyšel, že třeba mimo habilitační spis také ještě rozvrh přednášek ukazující obsah a směr jich a životopis — z druhé strany se mi doneslo, že se pp. Novák a Jonák pronesli, že ona moje práce nepodává nic nového, co by se v jiných spisech nalézti nedalo — ba Jonák mi pravil, že prý není práce ta dost rozsáhlá na habilitační spis, že otázka ta je pouze theoretická a pro vědu ne dosti důležitá, a kdesi cosi. Jako kdyby zákon žádal, aby člověk hlásící se o docenturu byl způsobil spisem habilitačním převrat ve vědě, anebo něco z brusu nového nikde neslýchaného na světlo vynesl — ve vědě epochu udělal a ji mocně kupředu posunul.

Co vůbec celá německá literatura podala v té vědě — nového a spolu dobrého? — Co je sám Rau, nejlepší německý spis o polit. hosp. než dobrá kompilace ze spisů francouzských a anglických? A nepravil List o samém proslaveném Sayovi — že je dílo jeho »Verwässerung des Smith?«

A mně nepřichází na mysl, abych chtěl svou dvouarchovou brožurku položiti na váhu se spisem Rauovým nebo Sayovým. Ale tolik myslím, že aspoň provedení — spořádání — celá forma a i mnohá, jestli ne kardinální, aspoň vysvětlující myšlenka je moje. Ostatně žádá zákon ne dílo veliké, ale jen pojednání a k tomu tuším spisek přece 4 archy tištěné silný postačí.

Také zákon nepředpisuje, zdali má býti pojednání to o otázce *theoretické* nebo *praktické* vědy — volba přísluší zde docentovi a ta, o níž ona moje brožurka jedná, může být snad nedůležitá, ale to je jisto, že všichni nejslovutnější ekonomisté o ní jednali a že je posud sporná. Pověděl jsem Jonákovi v tom ohledu mínění své dosti zřejmě, a doložil jsem, že ovšem skrovný můj spisek ve pravé nic se obrátiti musí vedle těch obrovských a světoborných, epochu dělajících spisů, jež profesorové našich universit každým dnem na svět vynášejí. Nicméně mne to mrzelo a nechtěl jsem již onu brožurku jemu předložiti — pospíchal jsem teda s dopsáním druhého většího spisu, kterýž jsem měl v rukou, čímž se zadání moje ovšem opozdit muselo. Spis ten podávající dějepis materiálních interesů, jak se od nejstarších dob až na naše časy pod

působením průmyslu vyvinuly, a přehledný obraz stavu pracujícího lidu v rozličných těchto dobách. Práce ta obnáší přes 60 psaných archů a bude asi 15—20 tištěných archů veliká. Tu jsem předložil v rukopise zároveň s řečenou brožurkou, zůstaviv profesorům na vůli, kterou z nich za habilitační spis pokládají chtějí. Tak věc nyní stojí. Všecko na tom záleží, abych byl uznán a přijat za docenta ještě v běhu prázdnin. Kdybych měl po prázdninách disputovat neb tak řečené colloquium držet, co je uňum et idem, a čtení na zkoušku držeti a pak aby teprva zdání profesorstva o tom šlo k ministerstvu — protáhlo by se to tak, že bych přišel již pozdě s oznamem čtení svých. Víte, jak to je, že studenti majíce ohled na státní zkoušku, vždy raději u toho se zapsati dají, kterýž je v tom zkoušet bude. K tomu je právě v tomto předmětu silná konkurence, přednáší totiž Novák, Jonák a Makovička. Kdybych já mimo to ještě pozdě své přednášky ohlásil, byli by již všichni studenti u jiných profesorů zapsáni a já bych nerad prázdným lavicím přednášel. Kdybych teda v běhu ferii za docenta přijat nebyl, upustil bych docela od přednášení svého na ten rok.

Budu-li přednášeti, hodlám čísti o celém oboru politického hospodářství, v tom obsahu, jaký němečtí spisovatelé tomu slovu dávají, to jest o hospodářství národním i hospodářství státním, kteréž obsahuje opatrování jmění národního: Volkswirtschaftspflege, i hosp. vládní, jinak vědu finanční. Na druhý rok bych pak bezpochyby čtení své rozšířil nebo vlastně druhé čtení připojil — to jest politiku státní správy čili theorii státní správy zároveň s rakouským zákonodárstvím v každé větvi, tak že bych v těchto dvojích přednáškách takorba celý obor politického učení obsáhl. Myslím, že by toho bylo potřeba, poněvadž o celém tom oboru nikdo nepřednáší, ani pokud vím jiný se nechystá. Obor spravedlnosti má aspoň dva české pěstovatele a snad ještě dva dostane — obor státních záležitostí domácích nikoho.

Rád bych začal s polovicí ještě letos, ale jak pravím, než pozdě začít raději nic. Já z toho nebudu mít žádných výhod — neb ty honoráry hrubě za řeč stát nebudou — ale aspoň bych chtěl mít posluchačů — abych k něčemu prospěl — jinak bych se raději staral pouze o své vlastní vzdělání a nemařil bych čas svůj k vůli tomu, abych byl docentem na jalovo. Já rozumím věci té tak: Všecko záleží na ministerium vyučování. Chce ono tomu, abych přednášel — nebo nechce. Chce-li, budu přednášet i proti vůli profesorův — nechce-li, nepomůže mi k tomu jich svolení a já se ani o to pokoušet nebudu. Mně nezáleží na tom přednášení k vůli své osobě, alebrž jen k vůli věci, a poněvadž tu jiného není, kterýž by práci tu na sebe vzal. Já osvědčil nyní vůli svou přednášeti — jestli se mi nedovolí, pomyslím si, že jsem učinil žádost všem žádostem, kteréž národnost naše v tom ohledu na mne vznésti může — a počkám na lepší časy.

Rád bych teda věděl, jak ministr o věci té soudí, a je-li mu přednášení moje vděk a bude-li v té věci proti mé osobě nebo pro mne. Vám by snad nebylo těžko o tom se pravdy dodělati a mne zpravit. Nechce-li, dobře, nebudu proti proudu plavat — chce-li opravdu, pak to učiní možným.

Já nechci sice pro sebe výsady nějaké a jsem hotov žádost učiniti zákonu ve všem. Ovšem ale myslím, že nebude chtít, abych se habilitoval jinak než česky. Víte o mně, že nejsem exklusivní v ohledu němčiny — a rád činím koncesi, kde toho slušnost neb účelnost žádá, víte, že si mne nedávno Denník podal proto, že jsem mluvil v musejním sezení německy. Já nechtěl v té věci být z jiných a činil jsem to z toho ohledu, že bylo v sezení asi 5 lidí, o nichž se manifestně ví, že česky zhola neumí. Sotva tam v celém sezení bylo komu snadněji veřejně česky mluvit než mně — neb jen nemnohým celý běh vychování a života v té věci příznivějších okolností poskytoval než mně. Mluvil jsem německy z pouhé povolnosti — ale věčně bych to byl neučinil, kdyby se mi to za mus bylo ukládalo.

V principu jsem vždy neústupný, ale životu také právo přiznám a povolím k vůli snášenlivosti a slušnosti. Tak jsem chtěl i tenkrát zadat i žádost svou i životopis i rozvrh čtení německy; když mi ale Novák pravil, že mi nemohou ani spis habilitační po česku přijmouti, změnil jsem úmysl svůj a žádal jsem všecko po česku a žádal jsem též české colloquium, poněvadž bych, jak věci stojí, principu zadal, kdybych jinak učinil, a nechci, aby se pro některého

následujícího docenta špatné precedens udělalo. Mně bude snadněji protivenství p. děkana Nováka snést, než by snad bylo jinému.

Ovšem že jak naši páni profesori jsou, nebude colloquium tuze valné, Jonák-Chlupp-Schnabel by museli se mnou disputovat, ale z těch, jak víte, není žádný znatel českého jazyka — a jiní, kteří se zas v řeči znají, neobírají se vědou hospodářskou. Bylo by to naposled jedno, kdyby mi to slevili — neb zdali vědu znám, se tím nedokáže, poněvadž se disputuje jen o tom, o čem jedná habilitační spis, a to bych se mohl znát právě jen v té části a v jiných být ignorantem. Já myslím, že se může z předložených spisů poněkud poznat, jestli jsem jaká studia dělal nebo ne. Hlavní věc je ale to, že se nebudu chtít blamovat před lidmi, když se již do přednášení dám. Přednášení na zkoušku má dokázat schopnost ku přednášení. Inu, tak to skoro dovedu, jako náš Schnabel. V zákoně samém by se našly podklady, na nichž by se mi odpuštění obou těchto formalit dáti mohlo. Ale jak řečeno — bude-li se tomu chtít, podobím se jim, o to mi je hej — jen že by to muselo být po čas ferií — ne po nich.

Z dopisu zdá se, že vlastními nebo největšími odpůrci Riegrovy habilitace byli právě oba zástupci politické ekonomie a statistiky, tehdejší děkan fakulty Aug. Nowák, profesor všeobecné a rakouské statistiky, o němž historie málo zachovala, který byl však podle Helferta znamenitý profesor a učitel, a snad ještě více Eb. Jonák, který o dvě léta mladší Riegra byl teprv nedávno, r. 1849, jmenován mimořádným profesorem statistiky a politických věd na pražské universitě.*) Prof. Schnabel asi sotva padal příliš na váhu.**)

Avšak ministerstvo vyučování (hr. Lev Thun) nerozhodlo příznivě; »dalo prý na srozuměnou, že by nemohlo vysloviti souhlas s habilitací muže, v němž by studující viděli spíše bojovníka-politika než učitele a pěstitele vědy«.***)

Aktu toho v universitním archivě však není.†) Je však možno, že ministerstvo podání profesorského sboru, jež mělo zásadní povahu a dožadovalo se nové doplňující normy zákonné k habili-

*) Jonák přednášel arcí již před tím jako od r. 1844 praktikant u dvorní a dolnorakouské komorní prokuratury o národním hospodářství a politických vědách vůbec na vídeňské universitě, polytechnice a tereziánském ústavě a r. 1847 byl jmenován suplujícím profesorem na universitě v Krakově, již r. 1848 se však vrátil do Čech a zvolen za okres brandýsský do říšského sněmu ve Vídni. V jeho životě vídeňském není vše dost vyjasněno. V Praze zjednal si zásluhy o zlepšení sociálního postavení studentstva, jeho přičiněním byly poskytovány nemajetným právníkům pražské university bezplatné obědy. V posledním roce života (zemř. 1879) Jonák, od roku 1860 řádný profesor universitní, opíral se — i proti úsudku vědeckých autorit říšskoněmeckých Wagnera, Schmollera, Schöffleho — habilitaci Kaizlově, která byla na každém z předepsaných tří stupňů — habilitační spis, kollokvium, přednáška — profesorským sborem tehdy ještě nerozdělené právnické fakulty přijata vždy proti zamítavému blasu referenta Jonáka (viz moje pojednání »První čeští universitní učitelé národního hospodářství« v »Památku Všeřdu« 1918).

**) Jiří Norbert Schnabel, rodák bezdružický (r. 1791), byl od r. 1817 profesorem statistiky a po smrti Koptzově od r. 1835 profesorem práva přírodního, státního a mezinárodního, potom i trestního. Po roce 1848 přednášel nějaký čas i česky. Vynikl jako statistik a historik pražské university. Zemřel již r. 1856.

***)) Tak vyslovuje se Dr. Traub v uved. díle str. 62.

†) Bylo s Drem Traubem sděleno písemně z archivní správy.

tačnímu řádu, vůbec nevyřídilo. Že by pak byl Rieger podal osobní »odvolání« k ministerstvu, nezdá se; vždyť formálně žádost jeho nebyla profesorským sborem zamítnuta. Ale arci výsledek byl týž; za docenta připuštěn nebyl. Snad se tu spojila odborná revnivost fakultních kolegů pražských s politickými tendencemi Vídně.

Připustiti všeobecně české habilitace na pražské universitě bylo by konec konců vedlo k počestění pražské university, nebo k utrakvisaci s českou většinou, jak se toho po letech obávali němečtí profesori po vstoupení Čechů do vládní většiny Taaffeovy, a domáhali se proto raději rozdělení university. Fakt je, že aspoň na právnické fakultě bývali docenti až do rozdělení university habilitováni na podkladě německých žádostí, německých vědeckých spisů i kolokvií docentských i přednášek na zkoušku (tak ještě i Bráf r. 1877 a Kaizl r. 1879). Tím výše jest ceniti národně sebevědomý krok Riegrův. Bylo-li odmítnutí Riegrovy habilitace újmou pro českou vědu národohospodářskou, bylo štěstím pro věc národní, které se potom Rieger mohl plně věnovati.

ZPRÁVY.

Využitkování sluneční energie. Odborový přednosta v ministerstvu veř. prací Ing. E. Zimmerler uveřejnil v týd. »Čase« čís. 20. t. r. o tomto předmětu velmi zajímavý článek »Obraťte své snahy k slunci«, z něhož se svolením autorovým vyjímáme: Ačkoliv národové již v stavu primitivním umohli se ubrániti poznání velikého vlivu mohutného nebeského tělesa, slunce, přec když křesťanství upoutávalo pozornost a víru lidu k dějům naší země, potírajíc modloslužbu k slunci obrácenou, trvalo to drahá století, než slavný Koperník postavil v nazírání lidstva slunce na ono vládnoucí místo nad planetami, i naší zemí, které mu právem náleží. A vývoj věd přírodních vždy více a více odhaloval tajemné síly, jimiž slunce panuje nad zemí, aby konečně zjistil, že všečen život na zemí jest založen na vlivu slunečním. Nejen gravitací, teplem, světlem, elektrickými a magnetickými silami, ale i radioaktivitou opřádá slunce celou zeměkouli a řada objevů těchto vlivů a sil není jistě uzavřena. Není divu, že povstala domněnka, že svět, život pozemský, skončí jednou zmrznutím posledního tvora člověka na rovníku za uhasínajícího slunce. Nejnovější badání prohlašují toto hrůzyplné proroctví za falešné, není v historických dobách průkazů, že by slunce osláblo ve svém výronu energie, a tajemství stálé obrody vysílaných účinnů nachází vysvětlení jednak v smršťování hmoty sluneční, jednak v účinku radioaktivním. Dnes tvrdí se, že slunce jest nejmohutnějším a nejstálejším zdrojem energie. Energie v různé formě, hlavně tepla i světla, jest k životu vůbec a lidskému zvlášť nezbytně zapotřebí. Proto nutno, aby všečen lid uvědomil si tento poznatek, i aby sám a jeho nejlepší jedinci a učenci plnou silou svého zpytujícího ducha obrátili své snahy ke slunci.